

بهار را توصیف کنید

سیدسروش طباطبایی پور

معلم انشا و ادبیات و عضو هیئت تحریریه هفته‌نامه دوچرخه

تصویرگر: سیدمیثم موسوی

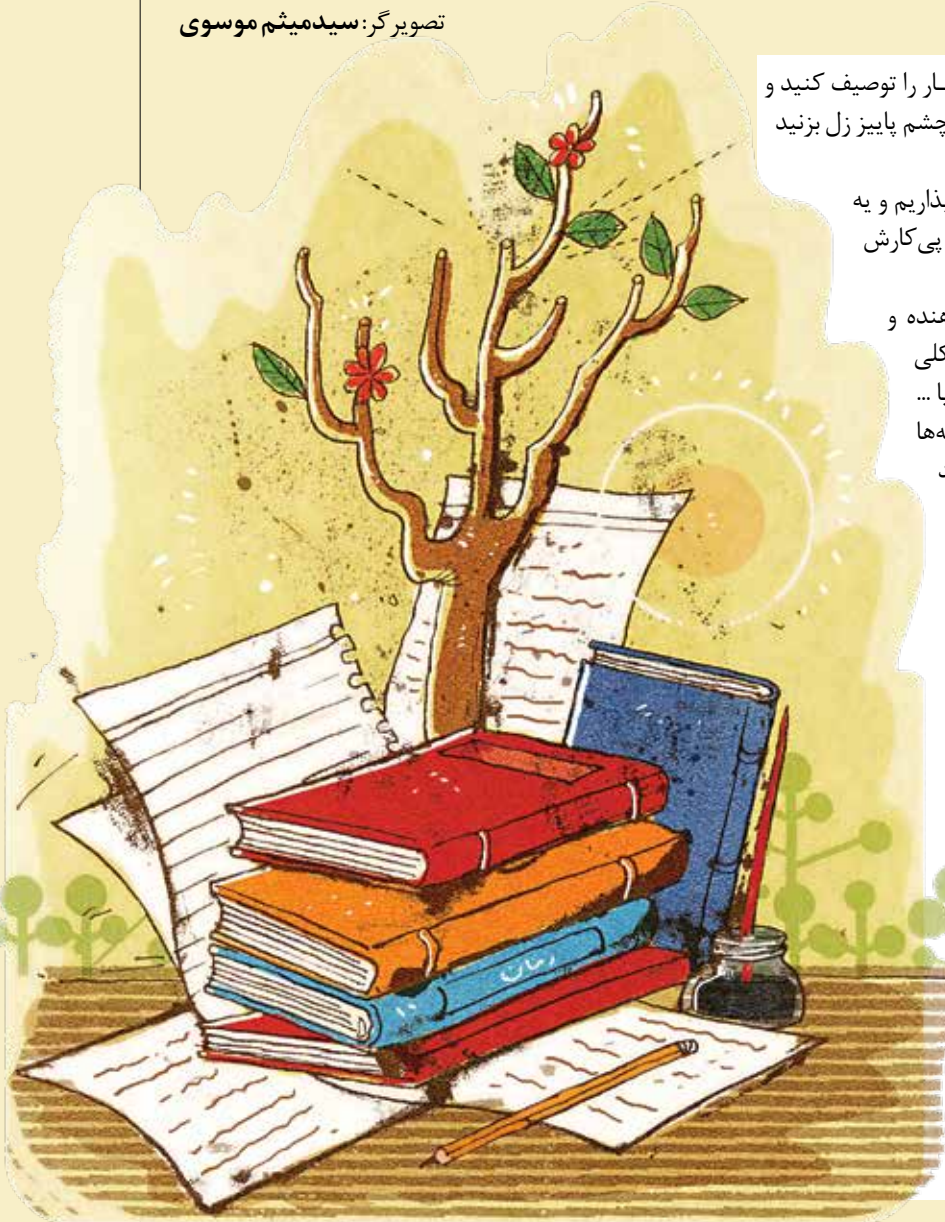
– آه، باز هم کلاس انشا ... باز هم بهار را توصیف کنید و
زمستان را روی بند رخت بیندازید و توی چشم پاییز زل بزنید
... ای وای ... کاش زودتر تابستان بیاید ...

– بابا بی خیال دیگه ... تا چشم به هم بذاریم و یه
چرتی بزنینم، کلاس تموم می‌شه و می‌ره پی کارش
...

شنیدن همین دیالوگ‌های تکان‌دهنده و
تکراری، عین بنز به من انگیزه داد تا کلی
فکر کنم و کلی آزمون و خطا و بر و بیا ...
تا پازل کلاس انشایم را جوری برای بچه‌ها
بچینم که در این کلاس، شگفت‌زده شوند
و همین حیرت، ذهنشان را قلقلک بدهد
و قلمشان را روی کاغذ، به خنده وادارد.
و حالا بعد از بیست و دو سال،
دلیم می‌خواهد تجربه‌های کلاس‌های
میوه‌ای‌ام را به اشتراک بگذارم تا همکاران
مهربانم، گازی بزنند و ملچ‌ملوچی کنند
و چشان‌چشانی ... و با نقد و نظرهايشان،
باز هم مرا به فکر وادارند تا کلاس‌هایم،
خوشمزه‌تر از پیش شود.

قدم اول: طرح کتاب سال

معتقدم اگر بچه‌ها ورودی مطلوبی
نداشته باشند، لاجرم، خروجی
درخوری هم نخواهند داشت. پس
سال‌هاست که «طرح کتاب سال»
را با ایمان و البته کلی رنگ و لعاب
و قانون و مقررات اجرا کرده‌ام اما چرا
ایمان؟ دلیل محکم این است که

نوجوان امروزی، اگر برق لذت را در چشمان معلمش نبیند، جانش روشن نخواهد شد. پس، ابتدا مدت‌ها به طرح فکر کردم و بارها آن را در ذهنم اجرا کردم و خودم از انجام دادنش لذت بردم تا اینکه آن را اجرایی کردم.

شاید باز بپرسید که چرا قانون و مقررات و رنگ و لعاب؟ و باز خواهم گفت اگر طرح به شکل جدی و قابل پیش‌بینی اجرا نشود، نوجوان امروزی به آن، دل نخواهد داد که هیچ، حتی شاید رودل هم کند و طرح باحالتان را بی‌حال کند و تحویل نگیرد!

اما قدم‌های مختلف طرح کتاب سال، از این قرار است:

۱. هر سال با گروهی از همکاران کاربرد و مسلط به ادبیات نوجوان، قرار کتاب خواندن می‌گذاریم و هر کداممان، تعدادی رمان این گروه سنی را می‌خوانیم و در نهایت، بعد از حدود سه ماه، به انتخاب شش یا هفت عنوان می‌رسیم. به زبان ساده‌تر،

از بین رمان‌های منتشرشده برای نوجوانان، شش یا هفت جلد کتاب را برای بچه‌ها انتخاب می‌کنیم.

۲. با فرض یک کلاس ۲۴ نفره، بچه‌ها به گروه‌های چهارنفره تقسیم می‌شوند و از میان کتاب‌های انتخابی، یک جلد برای هر گروه مشخص می‌شود؛ مثلاً کتاب گروه اول، رمان «هستی» اثر فرهاد حسن‌زاده است که هر کدام از اعضای گروه اول، باید یک نسخه از آن را تهیه کند.

۳. کتاب‌ها که تهیه شد، قرار خواندن کتاب جزء جدی تکلیف هر روز می‌شود؛ مثلاً با بچه‌ها قرار می‌گذاریم که هر شب، بیست صفحه از کتاب را بخوانیم.

۴. مهم‌تر از مطالعه بیست صفحه، قرار می‌شود که بچه‌ها در هر بیست صفحه، حداقل دو عبارت جذاب را انتخاب کنند و آن را در انتهای دفتر انشایشان بنویسند و سر کلاس بیاورند. در هر جلسه، تعدادی از این عبارت‌ها، سر کلاس خوانده می‌شود.

۵. بعد از حدود دو هفته، کتاب اول هر گروه تمام می‌شود. حالا فرم داوری بین بچه‌ها توزیع می‌شود تا طبق آموزش‌هایی که دیده‌اند، به هر کتاب امتیاز بدهند.

۶. حالا همه بچه‌ها کتاب‌هایشان را سر کلاس می‌آورند و هر گروه، کتابش را با کتاب گروه بعدی خود عوض می‌کند. به این ترتیب، چراغ آغاز مطالعه کتاب دوم هر گروه، روشن می‌شود و با همان قرار و مدارها، بچه‌ها مطالعه کتاب دوم را آغاز می‌کنند. تنها تفاوت این است که در دور اول، هر کسی کتاب خودش را می‌خواند و در دور دوم، کتاب امانت گرفته از گروهی دیگر را

مطالعه می‌کند.

۷. دوباره، هر شب بیست صفحه مطالعه و حداقل، نوشتن دو عبارت منتخب از کتاب و فرم داوری و ...

۸. در پایان طرح، وقتی بچه‌ها و گروهشان همه کتاب‌ها را خواندند، با توجه به فرم‌های داوری، میانگین امتیاز هر کتاب، محاسبه می‌شود و از بین آن‌ها، کتاب برتر مدرسه، به انتخاب بچه‌ها مشخص می‌شود.

۹. قدم آخر، برگزاری جشن کتاب سال با حضور نویسنده یا مترجم کتاب سال مدرسه است، جشنی که بچه‌ها برای برگزاری و مشخص شدن مهمان آن ماه‌ها زحمت کشیده‌اند و مشتاقانه منتظرند تا نویسنده یا مترجم محبوبشان را در جمع خود ببینند.

قدم دوم: طرح کار هفته

معمولاً در کلاس‌های انشا، موضوع‌های ذهنی مطرح می‌شود و ماده اولیه بچه‌ها برای نوشتن، تنها افکار و اندیشه‌هایشان است، اما در طرح کار هفته، موضوع‌های مطرح شده دو ویژگی مهم دارد:

الف) اول اینکه هر موضوع حتماً با یک کار عملی همراه است.
ب) کارهای پیشنهادی، معمولاً هیجان‌انگیز و نوجوان‌پسندند.

مثلاً یک هفته با بچه‌ها قرار می‌گذاریم که همه، یک‌بار، برای پدر یا مادرشان، به شکل غیرمنتظره، چای بریزند و همراه او، چای بخورند. احتمالاً والدین بچه‌ها، کمی از این رفتار جا می‌خورند و بین آن‌ها و نوجوانشان، بحثی در می‌گیرد و ...

حالا بچه‌ها باید به واقعیتی که خودشان آن را به وجود آورده‌اند، کمی تخیل هم اضافه کنند و ماجرای کار آن هفته را در دفتر انشا یادداشت کنند.

این تجربه، قطعاً به تجربه یک نویسنده حرفه‌ای نزدیک‌تر است. چون معمولاً نویسندگان حرفه‌ای، جرعه اولیه سوژه‌هایشان را از زندگی واقعی می‌گیرند و پس از اضافه کردن عنصر خیال، داستانی جذاب

همه بچه‌ها، باید امکان خواندن انشایشان را در کلاس پیدا کنند. حتی بهتر است تا وقتی که همه، انشایشان را نخوانده‌اند، کار هفته جدید به بچه‌ها داده نشود

خلق می‌کنند.

برخی از سوژه‌های کار هفته از این قرار است:

۱. یکبار، کفش برادر یا خواهر کوچک‌ترمان را مرتب کنیم و ...؛
۲. برای خودمان یک استکان، چای یا قهوه بریزیم و به بخار

آن زل بزیم و ...؛

۳. یکبار، با رفتگر یا فروشنده محل، احوال‌پرسی گرم و
گیرایی کنیم و ...؛

۴. چند دانه گندم، عدس یا ... بکاریم و بعد از چند روز، با
جوانه‌های جدید، گپ بزیم و ...

قدم سوم: طرح خط‌کش

همه بچه‌ها، باید امکان خواندن انشایشان را در کلاس پیدا

کنند. حتی بهتر است تا وقتی که همه، انشایشان را نخوانده‌اند،
کار هفته جدید به بچه‌ها داده نشود.

مهم‌تر از آن، نقد و بررسی انشای بچه‌ها در کلاس توسط
معلم و با مشارکت دانش‌آموزان است، اما حالا طرح خط‌کش
خودی می‌نماید.

در این طرح، باید خط‌کش اندازه‌گیری
کیفیت انشای هر جلسه مشخص شود. آخر
یک دانش‌آموز شاید توان رعایت همه نکات
نگارشی را نداشته باشد اما اگر او را در هر
جلسه، تنها به یک نکته محدود کنیم، احتمالاً
از پس اجرای آن برمی‌آید.

مثلاً یک‌بار قبل از اعلام موضوع کار هفته،
به بچه‌ها اعلام کنیم که هر جوری که دلشان
می‌خواهد بنویسند اما هر چه کوتاه‌تر،
بهتر! و موقع خواندن کارهای هفتگی،
برای کوتاه‌نویسی احترام بیشتری
قائل شویم یا یک جلسه به بچه‌ها
اعلام کنیم همه کار هفته را به شکل
مکالمه (دیالوگ) بنویسند و یا ...

طرح خط‌کش، ملاک قضاوت معلم را در آن جلسه
برای بچه‌ها مشخص می‌کند و بچه‌ها قبل از خواندن
انشاء، آرام آرام، خودشان هم می‌توانند حدس بزنند
که با توجه به ملاک آن هفته، نوشته آن‌ها در چه
سطحی است.

قدم آخر: طرح آینه!

اگر بشود آثار منتخب کار هفته بچه‌ها را در جایی
غیر از کلاس هم منتشر کرد، خیلی جذاب می‌شود.
حداقل انشاهای منتخب هر هفته، روی تابلوی اعلانات
مدرسه نصب شود یا آثار بچه‌ها در نشریه یا سایت
مدرسه منعکس شود.

تا یادم نرفته است، یک سوژه کار هفته باحال
را طرح می‌کنم تا شما هم آن را انجام دهید و از
نوشتن کار این هفته لذت ببرید.

سوژه کار این هفته: هر سال، برخی از درختان
یا گیاهان پس از پایان فصل سرما، تصمیم می‌گیرند
که دیگر زنده نشوند! شما در مسیر رفت و آمدتان،
اگر به چنین درخت یا گیاهی برخوردید، لحظاتی
روبه‌رویش بنشینید، با او گفت‌وگو کنید و تلاش کنید
که دوباره به زندگی و چرخه حیات باز گردد ...

یک دانش‌آموز
شاید توان
رعایت همه
نکات نگارشی را
نداشته باشد اما
اگر او را در هر
جلسه، تنها به
یک نکته محدود
کنیم، احتمالاً از
پس اجرای آن
برمی‌آید

